

ABSTRAKT I ZGJERUAR

Punimi i temës master: **“Transformimi hapësinor dhe urbanistik i vendbanimeve përgjatë sektorit rrugor Komoran - Polluzhë në komunën e Glllogocit”.**

Kandidati: **Elhami Isufi**

Vendbanimet paraqesin një fizionomi të veçantë të peizazhit natyror, prandaj janë një kategori e specifikë për trajtimin dhe hulumtimin e tyre. Vendbanimet, në veçanti zonat rurale paraqesin në vazhdimësi transformime nga zonat e tjera si në aspektin fizionomik, morfologjik, zhvillimin ekonomik, social, demografik, kulturor dhe në aspektin e infrastrukturës sociale e teknike. Këto transformime ndodhin si rezultat i faktorëve të shumtë të ndikimeve natyrore si atyre reliev, klime, pozitë gjeografike, ekspozicion, hidrografi, pasuri të tokave dhe resurseve të tjera natyrore, e po ashtu edhe faktorëve shoqëror si në aspektin demografik, zhvillimin ekonomik, infrastruktura, shërbimet komunale, centraliteti i tyre, potenciali zhvillimor i zonave të caktuara të cilat paraqesin bazën për zhvillimin e planeve hapësinore dhe strategjike për të ardhmen.

Në këtë punim trajtohen karakteristikat kryesore të strukturës hapësinore dhe funksionale të zonave rurale pranë rrugore si faktor me rëndësi rruga, por edhe zonës urbane, që është edhe qendër komunale.

Vendbanimet në trajtim kanë ndikimin e tyre gravitacional tek njëri tjetri, gjë që pastaj ndikojnë në ndryshimet për nga organizimi dhe struktura e tyre e brendshme.

Qëllimi kryesor i këtij hulumtimi është ti analizojë faktorët e ndryshimeve në strukturën funksionale dhe hapësinore, të krahasojë këto ndryshime në periudha të ndryshme kohore si dhe të nxjerr përfundime për ngjashmëritë në mes tyre. Aspekti kohor apo historik luan një rol të rëndësishëm si në morfologjinë apo fizionominë e vendbanimeve ashtu edhe në mënyrën e organizimit hapësinor në aspektin kohor. Analiza jonë do të fokusohet edhe tek nder ndikimet e pozitës gjeografike, centralitetit të ndonjërit nga vendbanimet ndaj vendbanimeve tjera, aspekti gravitacional i tërheqjes së popullatës si në aspektin hapësinor horizontal ashtu edhe në atë vertikal, ndikimeve të tyre në mjedis dhe në cilësinë e jetesës së popullatës. Duke aluduar në këto përfundime vijmë në përfundim se hipoteza jonë bazohet tek transformimet e vendbanimeve në vazhdimësi si rezultat i faktorëve të ndikimit reciprok në mes të faktorëve natyror dhe shoqëror. Dhe si rrjedhojë detyrimisht planifikime urbane dhe hapësinore të ditëve moderne që qojnë drejt proceseve të ndërveprimit rajonal.

Planifikimi dhe zhvillim i qëndrueshëm është një aktivitet multidimensional që përcaktohet në bazë të metodave dhe qasjes së institucioneve publike dhe private me qëllim të harmonizimit hapësinor të të gjitha aktiviteteve në hapësirë.

Në këtë kuadër, punimi i temës master është fokusuar në shqyrtimin e 9 vendbanimeve pranë rrugës Komoran-Polluzhë të komunës së Glllogocit (Komoran, Zabel i Ultë, Korroticë e Poshtme, Poklek i Ri, qyteza e Glllogocit, Çikatova e Re, Glllobar, Terrstenik dhe Polluzhë).

Analiza përfshinë karakteristikat hapësinore të këtyre vendbanimeve, duke vlerësuar shtrirjen e tyre, madhësinë, funksionin (social-ekonomik), morfologjinë, lëvizjet numerike të popullsisë, si dhe kalimin e popullatës në sektorët e ndryshëm socio-ekonomikë, infrastrukturën sociale dhe teknike, shfrytëzimin sa me racional të resurseve natyrore dhe ruajtjen e mjedisit. Në kuadër të kësaj analize trajtohen transformimet e këtyre vendbanimeve gjatë periudhës së dy dekadave të fundit.

Ky studim bazohet në identifikimin, përpunimin dhe interpretimin e të dhënave të mbledhura në terren, analizimin e literaturës shkencore lidhur me organizimin hapësinor dhe funksional të vendbanimeve, me një fokus të veçantë në zhvillimin e qëndrueshëm dhe praktikën më të avancuar të menaxhimit hapësinor. Tema e punimit ka një fokus të qartë në planifikimin hapësinor, ku, përveç analizës së gjendjes ekzistuese, trajtohen parashikimet në fusha të ndryshme, përfshirë ato socio-ekonomike, infrastrukturore, dhe të zhvillimit të banimit, duke analizuar indikatorët e transformimit hapësinor, demografik dhe funksional të këtij territori.

Qëllimi kryesor i këtij hulumtimi është ti analizojë faktorët e ndryshimeve në strukturën funksionale dhe hapësinore, të krahasojë këto ndryshime në periudha të ndryshme kohore si dhe të nxjerr përfundime për ngjashmëritë në mes tyre

Tema e punimit është trajtuar në nëntë kapituj. Në pjesën hyrëse, shpjegohen qëllimi dhe metodologjia e përdorur, konceptet bazë të planifikimit dhe zhvillimit të qëndrueshëm, si dhe një vlerësim kritik i proceseve të planifikimit hapësinor dhe zhvillimit të qëndrueshëm.

Metodologjitë e përdorura për këtë hulumtim janë:

- Metoda historike;
- Metoda e vëzhgimit;
- Metoda statistikore e mbledhjes së të dhënave
- Metoda e krahasimit (komparative)
- Metoda e klasifikimit,
- Metoda analizës së të dhënave
- Metoda e sintezës së të dhënave

Pjesa e dytë e punimit, e cila ka karakter të veçantë, analizon gjendjen ekzistuese të planifikimit dhe zhvillimit të qëndrueshëm në këtë rajon, duke shqyrtuar zhvillimet dhe transformimet bashkëkohore, si dhe perspektivën e zhvillimit të këtij sistemi. Ky kapitull trajton konceptin e vendbanimeve, klasifikimin e tyre dhe analizën e faktorëve gjeo-hapësinorë që ndikojnë në zhvillimin e këtyre vendbanimeve. Përveç karakteristikave natyrore-gjeografike, trajtohen edhe zhvillimet e gjithmbarshëm të vendbanimeve siç janë edhe elemente tjera shoqërore si gjeneza (aspekti historik-politik) i zhvillimit të tyre, karakteristikat funksionale, rrjeti dhe lidhja komunikative, karakteristikat demografike etj. Analizohen pozita fiziko-gjeografike, kufijtë dhe forma e vendbanimeve përgjatë sektorit rrugor Komoran-Polluzhë, duke ofruar një pasqyrë të detajuar të strukturës së tyre.

Në vazhdim punimi fokusohet tek transformimi hapësinor dhe morfologjiko-urbanistik i vendbanimeve, karakteristikat urbanistike, organizimin kadastral dhe komunikativ të vendbanimeve pranë rrugore Komoran – Polluzhë, tendencat në planifikimin dhe rregullimin e mjedisit rural, zgjerimi i infrastrukturës urbane si dhe shqyrton ndikimin që planifikimi dhe zhvillimi i hapësirës kanë në jetesën e banorëve.

Fokus i veçantë i kushtohet edhe tipologjisë së këtyre vendbanimeve duke u përqendruar në tipizimin e vendbanimeve sipas madhësinë demografike dhe normave të planifikimit hapësinor për vendbanimet, tipizimi i vendbanimeve sipas ritmit të rritjes së popullsisë së vendbanimeve pranë rrugore Komoran-Polluzhë që ka të bëjë me diferencimin e vendbanimeve sipas kategorive dhe ritmit të rritjes ose zvogëlimit demografik si rezultat i faktorëve të cilët kanë shkaktuar në ndryshimet sipas kategorive të madhësisë demografike. Më pastaj vazhdohet më ndryshimet morfologjike të vendbanimeve rurale dhe urbane, tipizimi i tyre sipas morfologjisë apo formës dhe tipizimin funksional e ekonomik i vendbanimeve pranë rrugore Komoran – Poluzhë me metodën e shkallëzimit, më ç’rast analizohen tipizimi funksional dhe

ekonomik i njësive gjeografike territoriale që është një punë me vlerë shkencore e praktike, ngase e mundëson përcjelljen e transformimit shoqëror e ekonomik prej një niveli në tjetrin, gjegjësisht prej një modeli në tjetrin për kohë të caktuar.

Për një zhvillimin e qëndrueshëm të rajonit apo hapësirës me rëndësi është analiza e kushteve natyrore. Elementet natyrore janë një ndër faktorët më me rëndësi për një vendbanim apo regjion. Kushtet natyrore luajnë një rol të veçantët në vendosjen, shtrirjen e vendbanimeve, pastaj kanë një rol vendimtar për lidhjet komunikative në mes të vendbanimeve, si dhe kanë rëndësi për jetën dhe veprimtarin e njeriut në atë regjion. Në kuadër të kësaj janë trajtuar përbërja gjeologjike, struktura relievore, klima, ujërat, dherat dhe flora dhe fauna.

Në pjesën përfundimtare janë trajtuar infrastruktura sociale dhe teknike si dhe mjedisi e peizazhi. Aty analizohen shtrirja dhe mbulueshmëria e hapësirës në shqyrtim me institucionet shëndetësore, shërbimeve publike dhe administrative si dhe hapësirave të sportit dhe rekreative. Pastaj analiza e infrastrukturës teknike të vendbanimeve që përfshirë furnizimin me ujë e vendbanimeve, shtrirja e rrjetit të ujësjellësit, rrjetin e trafikut, kanalizimin, energjinë elektrike dhe menaxhimin e mbeturinave.

Ndër përfundimet kryesore të studimit janë se këto vendbanime kanë pasur transformime të ndryshme si në aspektin popullativ, funksional ekonomik por edhe në atë funksional të organizimit hapësinor. Gjatë analizës së rregullimit dhe organizimit hapësinor të vendbanimeve pranë rrugore Komaran-Polluzhë, nga organet kompetente komunale në hartimin e PZHK-së së tyre për të ardhmen do të krijohet nevoja e një organizimi më të mirë hapësinorë të këtyre vendbanimeve dhe si rezultat i kësaj edhe ndërtimit të kapaciteteve dhe llojeve të ndryshme të objekteve shoqërore dhe publike. Kërkohe në të ardhmen që të ketë investime dhe përkrahje më të shumta tek bizneset e mesme që gjenerojnë numër më të madh të të punësuarve dhe rrjedhimisht edhe zhvillim më të lartë ekonomik të tërë komunës. Ngritja e kapaciteteve të reja të infrastrukturës sociale dhe asaj teknike në përgjithësi për një zhvillim më të qëndrueshëm social dhe ekonomik si dhe përmirësimin e jetesës së qytetarëve në çdo aspekt.

Megjithatë, ky zhvillim ka sjellë sfida të ndryshme për qëndrueshmërinë e territorit, siç janë pasiguria në menaxhimin e burimeve natyrore, ngarkesa mbi infrastrukturën dhe mungesa e një planifikimi të mirë strukturuar dhe të koordinuar. Konfliktet e qëndrueshmërisë në këtë rajon janë të lidhura ngushtë me një zhvillim urban që shpesh nuk është në përputhje me parimet e planifikimit të qëndrueshëm dhe menaxhimit të resurseve.

Në trajtimin e këtyre gjetjeve, ky punim propozon disa masa dhe rekomandime që mund të kontribuojnë në përmirësimin e planifikimit hapësinor dhe zhvillimit të qëndrueshëm të vendbanimeve përgjatë sektorit rrugor Komaran – Polluzhë. Rekomandohet investimi në sisteme infrastrukturore të avancuara për furnizimin me ujë, kanalizimin, trafikun dhe menaxhimin e mbeturinave, për të siguruar kushte më të mira jetese për banorët dhe për të lehtësuar zhvillimin e bizneseve të qëndrueshme. Iniciativat për zhvillimin e këtyre sektorëve mund të kontribuojnë në rritjen e mundësive për punësim dhe zhvillim ekonomik, duke mbrojtur gjithashtu mjedisin dhe burimet natyrore. Rekomandohet që autoritetet lokale të zhvillojnë politika të koordinuara dhe të mbështesin krijimin e institucioneve që mund të monitorojnë dhe menaxhojnë zhvillimin e qëndrueshëm. Kjo do të mundësojë një menaxhim më të mirë të territorit dhe do të kontribuojë në realizimin e një zhvillimi të qëndrueshëm në afatgjatë.

Korrik, 2025.

